Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
EVGENIEGO TANCHEVA
przedstawiona w dniu 10 grudnia 2020 r.[1]

Sprawa C-416/20 PPU

TR
przy udziale:
Generalstaatsanwaltschaft Hamburg

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg (Niemcy)]

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych – Decyzja ramowa 2002/584/WSiSW – Europejski nakaz aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi – Artykuł 4a – Fakultatywna odmowa wykonania – Dyrektywa (UE) 2016/343 – Artykuły 8 i 9 – Prawo do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym – Ucieczka ściganego

1. Rozpatrywany wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykonania dwóch europejskich nakazów aresztowania oraz ról właściwych sądom wydającego nakaz państwa członkowskiego (w tym przypadku sądom rumuńskim) i sądom wykonującego nakaz państwa członkowskiego (w tym przypadku sądom niemieckim) w kontrolowaniu przestrzegania przez wydające nakaz państwo członkowskie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym[2]. Podnosi on kwestię, czy organy sądowe wykonującego nakaz państwa członkowskiego są zobowiązane do odmowy wykonania europejskiego nakazu aresztowania z powodu naruszenia przez wydające nakaz państwo członkowskie praw przysługujących zainteresowanej osobie na podstawie dyrektywy 2016/343.

2. Niniejsza sprawa dotyczy obywatela Rumunii skazanego za różne przestępstwa popełnione w tym państwie. W tym kontekście sądy rumuńskie wydały trzy europejskie nakazy aresztowania, aby doprowadzić do jego aresztowania i wydania przez władze niemieckie w celu wykonania w Rumunii kar pozbawienia wolności orzeczonych wobec niego w wyrokach skazujących. Pytanie przedłożone Trybunałowi odnosi się do dwóch z tych trzech nakazów aresztowania i dotyczy konkretnie kwestii tego, czy zgodność z prawem wydania zatrzymanego na podstawie postanowień decyzji ramowej Rady 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi[3], zmienionej decyzją ramową Rady 2009/299/WSiSW z dnia 26 lutego 2009 r.[4] (zwanej dalej „decyzją ramową 2002/584”), zależy od przestrzegania przez wydające nakaz państwo członkowskie – w tym przypadku Rumunię – przepisów dyrektywy 2016/343, a w szczególności art. 8 i 9 tej dyrektywy.

1 Język oryginału: angielski.
2 Dz.U. 2016, L 65, s. 1.
3 Dz.U. 2002, L 190, s. 1.
4 Dz.U. 2009, L 81, s. 24.

3. Doszedłem do wniosku, że mające zastosowanie zasady prawa Unii Europejskiej w dziedzinie praw podstawowych nie wymagają, aby sąd odsyłający odmówił wykonania nakazów aresztowania rozpatrywanych w postępowaniu głównym zgodnie z decyzją ramową 2002/584. Dyrektywa 2016/343 nie zmienia tej sytuacji.

I. Ramy prawne

A. Prawo Unii

1. Decyzja ramowa 2002/584

4. Motywy 1, 5, 6 i 10 decyzji ramowej 2002/584 mają następujące brzmienie:

„(1) Zgodnie z konkluzjami Rady Europejskiej w Tampere z dnia 15 i 16 października 1999 r., w szczególności z ich pkt 35, należy znieść formalną procedurę ekstradycyjną między państwami członkowskimi w odniesieniu do prawomocnie skazanych osób uciekających przed sprawiedliwością oraz należy przyspieszyć procedury ekstradycyjne w odniesieniu do osób podejrzanych o popełnienie przestępstwa.

[…]

(5) […] [W]prowadzenie nowego, uproszczonego systemu przekazywania osób skazanych bądź podejrzanych w celach wykonania wyroku lub wszczęcia postępowania prowadzącego do wydania wyroku w sprawach karnych stwarza możliwość usunięcia złożoności obecnych procedur ekstradycyjnych i związanej z nimi możliwości przewlekania postępowania […].

(6) Europejski nakaz aresztowania przewidziany w niniejszej decyzji ramowej stanowi pierwszy konkretny środek w dziedzinie prawa karnego wprowadzający zasadę wzajemnego uznawania, którą Rada Europejska określa jako »kamień węgielny« współpracy sądowej.

[…]

(10) Mechanizm europejskiego nakazu aresztowania opiera się na wysokim stopniu zaufania w stosunkach między państwami członkowskimi. Jego wykonanie można zawiesić jedynie w przypadku poważnego i trwałego naruszenia przez jedno z państw członkowskich zasad określonych w art. 6 ust. 1 [UE], ustalon[ego] przez Radę na podstawie art. 7 ust. 1 [UE] ze skutkami określonymi w jego art. 7 ust. 2.

[…]”.

5. Artykuł 1 decyzji ramowej 2002/584, zatytułowany „Definicja europejskiego nakazu aresztowania i zobowiązania do jego wykonania”, przewiduje:

„1. Europejski nakaz aresztowania stanowi decyzję sądową wydaną przez państwo członkowskie w celu aresztowania i przekazania przez inne państwo członkowskie osoby, której dotyczy wniosek, w celu przeprowadzenia postępowania karnego lub wykonania kary pozbawienia wolności bądź środka zabezpieczającego [polegającego na pozbawieniu wolności].

2. Państwa członkowskie wykonują każdy europejski nakaz aresztowania w oparciu o zasadę wzajemnego uznawania i zgodnie z przepisami niniejszej decyzji ramowej.

3. Niniejsza decyzja ramowa nie skutkuje modyfikacją [nie prowadzi do zmiany] obowiązku poszanowania praw podstawowych i podstawowych zasad prawa zawartych w art. 6 [UE]".

6. W art. 3 decyzji ramowej wymieniono szereg podstaw „obligatoryjnej odmowy wykonania" europejskiego nakazu aresztowania. W świetle stanu faktycznego przedstawionego przez sąd odsyłający żadna z tych podstaw nie ma zastosowania w niniejszej sprawie. W art. 4 decyzji ramowej wymieniono szereg podstaw „fakultatywnej odmowy wykonania" europejskiego nakazu aresztowania. Również te podstawy nie znajdują zastosowania w niniejszej sprawie.

7. Przed zmianą dokonaną na mocy decyzji ramowej 2009/299 decyzja ramowa 2002/584 zawierała przepis, mianowicie art. 5 pkt 1, który stanowił, że w przypadku gdy europejski nakaz aresztowania wydaje się w celu wykonania wyroku lub środków zabezpieczających nałożonych decyzją podjętą in absentia i jeśli osoba, której to dotyczy, nie została wezwana do osobistego stawienia się lub w jakikolwiek inny sposób powiadomiona o dacie i miejscu stawienia się, jej przekazanie może być uzależnione od zapewnienia udzielonego przez wydające nakaz organy sądowe, że będzie ona mogła złożyć wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy w wydającym nakaz państwie członkowskim, gdzie będzie mogła być obecna. Artykuł 5 pkt 1 został uchylony decyzją ramową 2009/299, która wprowadziła nowy art. 4a dotyczący kwestii orzeczeń zaocznych.

8. Motyw 1 decyzji ramowej 2009/299 stanowi:

„Zgodnie z wykładnią Europejskiego Trybunału Praw Człowieka prawo oskarżonego do stawienia się osobiście na rozprawie wynika z prawa do rzetelnego procesu sądowego określonego w art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności[5]. Trybunał orzekł również, że to prawo oskarżonego do stawienia się osobiście na rozprawie nie ma charakteru bezwzględnego oraz że w pewnych okolicznościach oskarżony może z własnej woli zrezygnować – wyraźnie lub w sposób dorozumiany, lecz jednoznaczny – z korzystania z tego prawa".

9. Artykuł 4a decyzji ramowej 2002/584, zatytułowany „Decyzje wydane w wyniku rozprawy, na której dana osoba nie stawiła się osobiście", stanowi:

„1. Organ sądowy wykonujący może także odmówić wykonania europejskiego nakazu aresztowania wydanego z myślą o wykonaniu kary pozbawienia wolności lub zastosowaniu środka zabezpieczającego [polegającego na pozbawieniu wolności], jeżeli dana osoba nie stawiła się osobiście na rozprawie, w wyniku której wydano orzeczenie, chyba że w europejskim nakazie aresztowania stwierdza się, że dana osoba, zgodnie z dalszymi wymogami proceduralnymi określonymi w prawie krajowym wydającego państwa członkowskiego:

a) w odpowiednim terminie:

   (i) została wezwana osobiście i tym samym została poinformowana o wyznaczonym terminie i miejscu rozprawy, w wyniku której wydano to orzeczenie, albo inną drogą rzeczywiście otrzymała urzędową informację o wyznaczonym terminie i miejscu rozprawy w sposób jednoznacznie pozwalający stwierdzić, że wiedziała o wyznaczonej rozprawie;

   oraz

   (ii) została poinformowana, że orzeczenie może zostać wydane, jeżeli nie stawi się na rozprawie;

   albo

5 Europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisana w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (zwana dalej „EKPC").

b) wiedząc o wyznaczonej rozprawie, udzieliła pełnomocnictwa obrońcy, który został wyznaczony przez daną osobę albo przez państwo do tego, aby ją bronić na rozprawie, i obrońca ten faktycznie bronił jej na rozprawie;

[…]".

2. Dyrektywa 2016/343

10. Motywy 9, 33, 35, 44 i 47 dyrektywy 2016/343 mają następujące brzmienie:

„(9) Celem niniejszej dyrektywy jest wzmocnienie prawa do rzetelnego procesu sądowego w postępowaniu karnym przez ustanowienie wspólnych norm minimalnych dotyczących niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie.

[…]

(33) Prawo do rzetelnego procesu sądowego stanowi jedną z podstawowych zasad społeczeństwa demokratycznego. Prawo podejrzanych i oskarżonych do obecności na rozprawie wywodzi się z tego prawa i powinno być zapewnione w całej Unii.

[…]

(35) Prawo podejrzanych lub oskarżonych do obecności na rozprawie nie jest prawem bezwzględnym. W pewnych okolicznościach podejrzani lub oskarżeni powinni mieć możliwość zrzeczenia się tego prawa, w sposób wyraźny lub dorozumiany, lecz jednoznaczny.

[…]

(44) Zasada skuteczności prawa unijnego zobowiązuje państwa członkowskie do wprowadzenia odpowiednich i skutecznych środków naprawczych na wypadek naruszenia prawa przyznanego jednostkom w prawie unijnym. Skuteczny środek naprawczy dostępny na wypadek naruszenia któregokolwiek z praw określonych w niniejszej dyrektywie powinien, w miarę możliwości, wywierać skutek polegający na postawieniu podejrzanych lub oskarżonych w takiej samej sytuacji, w jakiej znaleźliby się, gdyby dane naruszenie nie wystąpiło, w celu ochrony prawa do rzetelnego procesu sądowego i prawa do obrony.

[…]

(47) Niniejsza dyrektywa potwierdza prawa podstawowe i zasady uznane w Karcie [praw podstawowych Unii Europejskiej, zwanej dalej »kartą«] i EKPC, w tym […] prawo […] do bezstronnego sądu, domniemanie niewinności i prawo do obrony. Należy uwzględniać w szczególności art. 6 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE), zgodnie z którym Unia uznaje prawa, wolności i zasady ustanowione w karcie oraz zgodnie z którym prawa podstawowe, zagwarantowane w EKPC oraz wynikające z tradycji konstytucyjnych wspólnych państwom członkowskim, winny stanowić zasady ogólne prawa Unii".

11. Artykuł 1 dyrektywy 2016/343, zatytułowany „Przedmiot", przewiduje:

„W niniejszej dyrektywie ustanawia się wspólne normy minimalne dotyczące:

[…]

b) prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym".

12. Artykuł 8 dyrektywy 2016/343, zatytułowany „Prawo do obecności na rozprawie”, stanowi:

„1. Państwa członkowskie zapewniają podejrzanym lub oskarżonym prawo do obecności na rozprawie.

2. Państwa członkowskie mogą postanowić, że rozprawa, której wynikiem może być orzeczenie w przedmiocie winy lub niewinności podejrzanego lub oskarżonego, może odbyć się pod jego nieobecność, pod warunkiem że:

a) podejrzanego lub oskarżonego powiadomiono we właściwym czasie o rozprawie i o konsekwencjach niestawiennictwa; lub

b) podejrzany lub oskarżony, którego powiadomiono o rozprawie, jest reprezentowany przez umocowanego obrońcę, wybranego przez tego podejrzanego lub oskarżonego lub wyznaczonego z urzędu.

3. Orzeczenie wydane zgodnie z ust. 2 można wykonać wobec danego podejrzanego lub oskarżonego.

4. Jeżeli w państwach członkowskich dopuszcza się możliwość odbywania rozpraw pod nieobecność podejrzanych lub oskarżonych, lecz nie ma możliwości spełnienia warunków określonych w ust. 2 niniejszego artykułu, ponieważ nie da się ustalić miejsca pobytu podejrzanego lub oskarżonego mimo podjęcia starań w rozsądnym zakresie, państwa członkowskie mogą postanowić, że orzeczenie może jednak zostać wydane i wykonane. W takim przypadku państwa członkowskie zapewniają, aby z chwilą powiadomienia podejrzanego lub oskarżonego o orzeczeniu, w szczególności z chwilą jego zatrzymania, powiadomiono go także o możliwości zaskarżenia orzeczenia i o prawie do wznowienia postępowania lub do innego środka prawnego, zgodnie z art. 9.

[…]”.

13. Artykuł 9 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Prawo do wznowienia postępowania”, ma następujące brzmienie:

„Państwa członkowskie zapewniają, aby w sytuacji gdy podejrzani lub oskarżeni nie byli obecni na swojej rozprawie, a warunki określone w art. 8 ust. 2 nie zostały spełnione, osoby te miały prawo do wznowienia postępowania lub innego środka prawnego, który umożliwia ponowne rozpoznanie sprawy co do jej istoty, w tym ocenę nowych dowodów, i który może prowadzić do uchylenia pierwotnego orzeczenia. W związku z tym państwa członkowskie zapewniają takim podejrzanym i oskarżonym prawo do obecności i skutecznego udziału, zgodnie z procedurami określonymi w prawie krajowym, oraz do korzystania z prawa do obrony”.

14. Artykuł 10 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Środki naprawcze”, stanowi:

„1. Państwa członkowskie zapewniają podejrzanym i oskarżonym skuteczny środek naprawczy na wypadek naruszenia praw przysługujących im na mocy niniejszej dyrektywy.

[…]”.

B. Prawo niemieckie

15. Paragraf 83 Gesetz über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen (ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych, zwanej dalej „IRG") w brzmieniu opublikowanym w dniu 27 czerwca 1994 r.[6], zmienionym ostatnio na mocy art. 4 ustawy z dnia 10 grudnia 2019 r.[7], który wykonuje art. 4a decyzji ramowej 2002/584, stanowi w ust. 1 pkt 3, że ekstradycja w oparciu o europejski nakaz aresztowania nie jest dopuszczalna, jeżeli skazany nie stawił się osobiście na rozprawie, na podstawie której wydano orzeczenie. W pewnych okolicznościach wymienionych w § 83 ust. 2, 3 i 4 IRG ekstradycja osoby, która nie stawiła się na rozprawie, jest dopuszczalna w drodze odstępstwa od ogólnej zasady zawartej w § 83 ust. 1 pkt 3.

16. Paragraf 83 IRG ma następujące brzmienie:

„[…]

(2) W drodze odstępstwa od [§ 83] ust. 1 pkt 3 ekstradycja jest jednak dopuszczalna, jeżeli

1. Skazany

a) w odpowiednim czasie

aa) został wezwany osobiście na rozprawę, w wyniku której wydano wyrok, albo

bb) inną drogą rzeczywiście otrzymał urzędową informację o wyznaczonym terminie i miejscu rozprawy, w wyniku której wydano wyrok, w sposób jednoznacznie pozwalający stwierdzić, że skazany wiedział o wyznaczonej rozprawie;

oraz

b) został poinformowany, że wyrok może zostać wydany również wtedy, gdy nie stawi się na rozprawie.

2. Skazany, wiedząc o toczącym się przeciwko niemu postępowaniu, w którym uczestniczył obrońca oskarżonego, uniemożliwił osobiste wezwanie poprzez ucieczkę lub

[…]".

II. Stan faktyczny, postępowanie i pytanie prejudycjalne

17. Z postanowienia odsyłającego wynika, że TR jest obywatelem rumuńskim, który został skazany przed sądami rumuńskimi za różne przestępstwa popełniane w Rumunii. W tym kontekście sądy rumuńskie wydały trzy europejskie nakazy aresztowania w celu wykonania kar pozbawienia wolności orzeczonych w trzech różnych wyrokach wydanych przez dwa odrębne sądy rumuńskie.

18. Dwa z tych nakazów aresztowania mają znaczenie dla niniejszej sprawy. W sprawach odnoszących się do tych dwóch nakazów władze rumuńskie bezskutecznie próbowały doręczyć TR zawiadomienia o postępowaniu w pierwszej instancji. W obu przypadkach podjęto próby wezwania go osobiście pod ostatnim znanym adresem w Rumunii. Urzędowe zawiadomienia o wezwaniu pozostawiono pod adresem TR, w związku z czym wezwanie uznano w świetle prawa rumuńskiego za doręczone po upływie dziesięciu dni.

6 BGBl. I, s. 1537.

7 BGBl. I, s. 2128.

19. Chociaż TR nie został wezwany osobiście, wiedział o postępowaniu w pierwszej instancji i w każdej z tych dwóch spraw wybrał, wyznaczył i umocował adwokata dla celów obrony i był rzeczywiście w każdej z tych dwóch spraw broniony przez wybranego obrońcę. TR nie stawił się jednak przed sądem i został skazany zaocznie.

20. W obu tych sprawach wniesiono środki odwoławcze. Przynajmniej w jednej z tych spraw środek odwoławczy wniósł adwokat wybrany i umocowany przez TR do obrony w pierwszej instancji. Okoliczności towarzyszące środkom odwoławczym nie są całkowicie jasne w świetle dokumentów dostępnych Trybunałowi, ale w każdej sprawie TR był reprezentowany przez obrońcę z urzędu.

21. TR udał się do Niemiec w październiku 2018 r. i przez krótki czas od dnia 29 października 2018 r. do dnia 30 stycznia 2019 r. był oficjalnie zameldowany w Bad Nauheim w Hesji. Według zeznań jego partnerki mieszkał najpierw w Hesji, a następnie mniej więcej od maja 2019 r. w Hamburgu, przy czym nie mógł zameldować się pod swoimi adresami, „ponieważ był ścigany przez władze rumuńskie za podpalenie", w związku z czym się ukrywał. Sąd odsyłający uznał to oświadczenie za wiarygodne [8].

22. Od czasu wymeldowania z Bad Nauheim do momentu aresztowania TR nie był nigdzie oficjalnie zameldowany. W chwili aresztowania miał przy sobie dokumenty tożsamości należące do innej osoby, jak twierdził – swojego brata. Nie uzasadnił w żaden sposób posiadania tych dokumentów tożsamości, a z informacji przekazanych przez policję wynika, że TR często podawał się za innego brata.

23. Na podstawie tych okoliczności sąd odsyłający stwierdził, że TR uciekł z Rumunii i ukrył się w Niemczech w związku z wyrokami, które stanowią podstawę wydania dwóch europejskich nakazów aresztowania istotnych dla niniejszej sprawy.

24. Orzeczeniem z dnia 28 maja 2020 r. sąd odsyłający stwierdził, że przesłanki ekstradycji określone w § 83 ust. 2 pkt 2 IRG zostały w sprawie TR spełnione. Uznał on, że wiedząc o postępowaniach, które stanowiły podstawę wydania europejskich nakazów aresztowania, TR uciekł do Niemiec, a tym samym uniemożliwił wezwanie go osobiście na rozprawę. Na podstawie informacji przedstawionych przez władze rumuńskie sąd odsyłający uznał ponadto, że oskarżony był reprezentowany przez obrońcę z wyboru w obu postępowaniach w pierwszej instancji oraz przez obrońcę z urzędu wyznaczonego przez sądy odwoławcze w obu postępowaniach odwoławczych. Sąd odsyłający orzekł, że ekstradycja TR na podstawie tych dwóch europejskich nakazów aresztowania była zatem dopuszczalna w świetle przepisów prawa niemieckiego wykonujących decyzję ramową 2002/584.

25. Orzeczeniem z dnia 24 czerwca 2020 r. sąd odsyłający uwzględnił wniosek TR o ponowne rozpatrzenie sprawy, w której wydano orzeczenie z dnia 28 maja 2020 r. Obrońca TR podniósł, że ekstradycja TR wobec braku gwarancji, iż zostanie uznane jego prawo do wznowienia postępowania, naruszałaby art. 8 i 9 dyrektywy 2016/343, a także zakwestionował zgodność § 83 ust. 2 pkt 2 IRG z dyrektywą 2016/343.

26. Sąd odsyłający ma obecnie rozstrzygnąć, czy utrzymać w mocy swoje orzeczenie z dnia 28 maja 2020 r., czy też uznać ekstradycję TR za niezgodną z prawem.

8 Zobacz sekcja III pkt 1 lit. a) część (2)(a)(bb) akapit drugi postanowienia odsyłającego („nach vorläufiger Bewertung glaubhafte und belastbare Angaben").

27. W tych okolicznościach Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg (wyższy sąd krajowy w Hamburgu, Niemcy) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy w przypadku decyzji o ekstradycji osoby, która została skazana pod swoją nieobecność, z jednego państwa członkowskiego do innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej w celu przeprowadzenia postępowania karnego przepisy dyrektywy 2016/343, w szczególności jej art. 8 i 9, należy interpretować w ten sposób, że dopuszczalność ekstradycji – zwłaszcza w tak zwanym przypadku ucieczki – jest zależna od spełnienia przez państwo wnioskujące warunków określonych w tej dyrektywie?” [9].

28. W dniu 23 września 2020 r. Trybunał postanowił rozpoznać wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w trybie pilnym na podstawie art. 107 § 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości.

29. Trybunał postanowił również zwrócić się do Rumunii o udzielenie na piśmie wszelkich niezbędnych informacji dotyczących niniejszej sprawy zgodnie z art. 109 § 3 regulaminu postępowania.

30. Uwagi na piśmie w przedmiocie pytania prejudycjalnego przedstawiły Generalstaatsanwaltschaft Hamburg, Rumunia i Komisja. TR, Republika Federalna Niemiec i Rzeczpospolita Polska przedstawili uwagi ustnie na rozprawie w dniu 19 listopada 2020 r.

III. Analiza

A. Uwagi wstępne

31. Chociaż pytanie sformułowane przez sąd odsyłający ma na celu uzyskanie wykładni dyrektywy 2016/343, sąd odsyłający zmierza w rzeczywistości do ustalenia, czy przepisy dyrektywy 2016/343, a w szczególności jej art. 8 i 9, mają wpływ na funkcjonowanie podstaw fakultatywnej odmowy wykonania przewidzianych w art. 4a decyzji ramowej 2002/584. Z tego względu uważam za użyteczne zbadanie najpierw decyzji ramowej, a w szczególności jej art. 4a, oraz okoliczności, w których Trybunał uznał obowiązek wykonującego nakaz organu sądowego w zakresie „umorzenia postępowania w przedmiocie przekazania”, a dopiero potem przejście do analizy dyrektywy 2016/343, a wreszcie wzajemnych oddziaływań między nimi.

B. Decyzja ramowa

1. Uwagi ogólne

32. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału zarówno zasada wzajemnego zaufania między państwami członkowskimi, jak i zasada wzajemnego uznawania mają w prawie Unii fundamentalne znaczenie, gdyż umożliwiają utworzenie i utrzymywanie przestrzeni bez granic wewnętrznych. Dokładniej, zasada wzajemnego zaufania wymaga w szczególności w odniesieniu do przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, by każde z tych państw uznawało – z zastrzeżeniem wyjątkowych okoliczności – iż wszystkie inne państwa członkowskie przestrzegają prawa Unii, a zwłaszcza praw podstawowych uznanych w tym prawie [10].

9 Chociaż pytanie przedstawione przez sąd odsyłający zostało sformułowane w taki sposób, jakby dotyczyło „ekstradycji w celu przeprowadzenia postępowania karnego”, z treści postanowienia odsyłającego wynika, że dotyczy ono wydania danej osoby w celu wykonania kary pozbawienia wolności, a także tego, czy takie wydanie byłoby zgodne z właściwymi przepisami prawa Unii. Wydaje się, że odniesienie do „przeprowadzenia postępowania karnego” („Strafverfolgung”) zamiast do „wykonania kary pozbawienia wolności” („Strafvollstreckung”) jest błędem pisarskim.

10 Wyrok z dnia 5 kwietnia 2016 r., Aranyosi i Căldăraru (C-404/15 i C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, pkt 78 i przytoczone tam orzecznictwo).

33. Trybunał stwierdził zatem, że zasada wzajemnego uznawania, która stanowi „kamień węgielny" współpracy sądowej, oznacza, że zgodnie z art. 1 ust. 2 decyzji ramowej 2002/584 państwa członkowskie są co do zasady zobowiązane do uwzględnienia europejskiego nakazu aresztowania. Wykonujący nakaz organ sądowy może odmówić wykonania takiego nakazu wyłącznie w wyjątkowych, enumeratywnie wyliczonych wypadkach obligatoryjnej odmowy wykonania, przewidzianych w art. 3 decyzji ramowej, lub fakultatywnej odmowy wykonania, przewidzianych w art. 4 i 4a decyzji ramowej. Poza tym wykonanie europejskiego nakazu aresztowania można uzależnić wyłącznie od jednego z warunków wyczerpująco określonych w art. 5 decyzji ramowej [11].

2. Wyraźne podstawy odmowy wykonania na podstawie przepisów decyzji ramowej 2002/584

34. Jak wspomniano w pkt 33 niniejszej opinii, decyzja ramowa 2002/584 zawiera trzy przepisy dotyczące „podstaw odmowy wykonania" europejskiego nakazu aresztowania. Żadna z obligatoryjnych podstaw odmowy wykonania określonych w art. 3 ani fakultatywnych podstaw odmowy wykonania określonych w art. 4 nie znajduje zastosowania w niniejszej sprawie. Właściwym przepisem w niniejszym postępowaniu jest art. 4a decyzji ramowej, w którym przewidziano podstawy „fakultatywnej odmowy wykonania" europejskiego nakazu aresztowania. Artykuł 4a stanowi, że w odniesieniu do europejskich nakazów aresztowania wydanych z myślą o wykonaniu kary pozbawienia wolności lub zastosowaniu środka zabezpieczającego polegającego na pozbawieniu wolności organ sądowy wykonujący nakaz „może" odmówić wykonania europejskiego nakazu aresztowania, jeżeli dana osoba nie stawiła się osobiście na rozprawie, w wyniku której wydano orzeczenie, chyba że zastosowanie znajduje któryś z kilku wyjątków. Zgodnie z tymi wyjątkami, jeżeli spełniony jest którykolwiek z czterech warunków wymienionych w art. 4a ust. 1 lit. a)–d), wydanie danej osoby jest obligatoryjne. Ta zmiana prawa w stosunku do reżimu prawnego obowiązującego na mocy poprzedniego przepisu prawa Unii [12] miała na celu ułatwienie przekazywania [13]. Wskutek tej zmiany na wykonującym nakaz organie sądowym nie spoczywa już też zadanie rozstrzygania, czy zapewnienie udzielane przez wydający nakaz organ sądowy można uznać za „równoważne gwarancji". Artykuł 4a decyzji ramowej 2002/584 nie nakłada zatem na wykonujący nakaz organ sądowy obowiązku powstrzymania się od wydania osoby, w przypadku gdy nie stawiła się ona osobiście na rozprawie. Daje on wykonującemu nakaz organowi sądowemu jedynie taką *możliwość*, i to wyłącznie wówczas, gdy nie mają zastosowania wyjątki względem podstaw fakultatywnej odmowy wykonania, o których mowa w art. 4a. Jeżeli spełnione są kryteria w odniesieniu do jednego lub kilku z tych wyjątków, wykonujący nakaz organ sądowy jest zobowiązany do wydania danej osoby, nawet jeśli nie stawiła się ona osobiście na rozprawie.

3. Wykonanie dwóch europejskich nakazów aresztowania jest dopuszczalne w świetle postanowień decyzji ramowej 2002/584

35. Zgodnie z informacjami przekazanymi przez sąd odsyłający TR był reprezentowany przez wybranego i umocowanego przez siebie obrońcę w obu postępowaniach w pierwszej instancji. Postępowania te wydają się zatem spełniać warunki określone w art. 4a ust. 1 lit. b) decyzji ramowej 2002/584 i gdyby postępowania te były jedynymi mającymi znaczenie dla sprawy, wykonanie tych dwóch europejskich nakazów aresztowania byłoby obligatoryjne.

11 Wyrok Aranyosi i Căldăraru (C-404/15 i C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, pkt 79, 80 i przytoczone tam orzecznictwo).

12 A mianowicie art. 5 pkt 1 decyzji ramowej 2002/584 przed zmianą tej decyzji na mocy decyzji ramowej 2009/299.

13 Zobacz w tym względzie motyw 3 decyzji ramowej 2009/299: „Rozwiązania przewidziane we wspomnianych decyzjach ramowych nie są zadowalające w przypadku spraw, w których danej osoby nie można było poinformować o postępowaniu […]. Decyzja ramowa 2002/584/WSiSW w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi […] pozwala organowi wykonującemu zwrócić się do organu wydającego o udzielenie zapewnienia, które jest uznane za wystarczające dla zagwarantowania osobie podlegającej europejskiemu nakazowi aresztowania możliwości złożenia wniosku o ponowne rozpoznanie sprawy w wydającym państwie członkowskim oraz możliwości obecności podczas wydawania wyroku. Ocena tego, czy takie zapewnienie jest wystarczające, należy do organu wykonującego, dlatego też trudno dokładnie przewidzieć, w jakim przypadku może dojść do odmowy wykonania".

36. W obu postępowaniach wniesiono jednak środki odwoławcze. Z dokumentów przedłożonych Trybunałowi nie wynika, czy postępowania odwoławcze w tych dwóch rumuńskich sprawach zostałyby uznane za „rozprawę, w wyniku której wydano orzeczenie" w rozumieniu art. 4a ust. 1 decyzji ramowej 2002/584, zgodnie z wykładnią dokonaną przez Trybunał w wyroku Tupikas [14], a tym samym stanowiły „orzeczeni[a] sądowe rozstrzygające ostatecznie spraw[y] co do istoty" [15] w rozumieniu tego wyroku. Jeżeli – zgodnie z wykładnią Trybunału – postępowania odwoławcze stanowią „rozprawy, w wyniku których wydano orzeczenia", to rozprawy te muszą spełniać warunki, o których mowa w art. 4a ust. 1 lit. a)–d) decyzji ramowej 2002/584, aby wykonanie europejskich nakazów aresztowania było obligatoryjne. Jeżeli postępowania odwoławcze nie stanowią „rozpraw, w wyniku których wydano orzeczenia" – co mogłoby mieć miejsce w przypadku postępowań odwoławczych dotyczących wyłącznie kwestii prawnych – wydaje się, że wykonanie europejskich nakazów aresztowania byłoby obligatoryjne. Z postanowienia odsyłającego nie wynika, czy informacje przekazane przez wydające nakaz rumuńskie organy sądowe pozwalają rozstrzygnąć tę kwestię.

37. Sąd odsyłający przedstawia jednak sprawę Trybunałowi w ten sposób, że ma do czynienia z sytuacją, w której wydanie TR – w opinii sądu odsyłającego i zgodnie z jego oceną stanu faktycznego oraz po rozważeniu informacji zawartych w europejskich nakazach aresztowania i odpowiedzi na jego pytania udzielone przez organy rumuńskie – ma charakter fakultatywny w świetle art. 4a decyzji ramowej 2002/584 i wydanie to jest dopuszczalne w świetle prawa krajowego. Sąd odsyłający uważa także, że na podstawie jego oceny tych samych okoliczności faktycznych prawa TR wynikające z dyrektywy 2016/343 mogą zostać naruszone, jeżeli postępowanie w wydającym nakaz państwie członkowskim (Rumunii) nie zostanie wznowione, czego wydające nakaz (rumuńskie) organy sądowe nie chciały zagwarantować, i w związku z tym pyta, czy powinien odstąpić od zastosowania przepisów krajowych nakazujących wykonanie europejskiego nakazu aresztowania, aby odmówić *fakultatywnego* [16] wydania TR, w sytuacji, w której prawa TR wynikające z dyrektywy 2016/343 mogą jego zdaniem zostać naruszone.

4. Wyrok Trybunału w sprawie Melloni

38. Trybunał miał już okazję dokonać wykładni art. 4a ust. 1 decyzji ramowej 2002/584 w przedmiocie zgodności z wymogami wynikającymi z art. 47 i art. 48 ust. 2 karty w kontekście wyjątku od zasady fakultatywnego wydania w przypadku zaocznych wyroków skazujących. W sprawie, w której zapadł wyrok Melloni [17], skazany był reprezentowany zarówno w pierwszej instancji, jak i w postępowaniu odwoławczym przez wybranego i umocowanego przez siebie obrońcę. Jego wydanie przez wykonujące nakaz (hiszpańskie) organy sądowe wydającemu nakaz państwu członkowskiemu (Włochom) miało więc w świetle postanowień decyzji ramowej 2002/584 charakter obligatoryjny, a nie fakultatywny.

39. Mimo że sentencja wyroku Trybunału w sprawie Melloni została sformułowana w taki sposób, jakby odnosiła się do każdego wydania osoby na podstawie art. 4a ust. 1 [18], należy przyjąć, że wyrok ten dotyczy wyłącznie przypadków, w których – inaczej niż w niniejszej sprawie – wydanie ma charakter obligatoryjny, a nie fakultatywny, to jest przypadków, w których zastosowanie znajduje jeden lub kilka wyjątków przewidzianych w art. 4a ust. 1 lit. a)–d) decyzji ramowej 2002/584. Nie można rozumieć tego wyroku w ten sposób, że obejmuje on każde fakultatywne wydanie, na które

14 Wyrok z dnia 10 sierpnia 2017 r., Tupikas (C-270/17 PPU, EU:C:2017:628, pkt 81). Zgodnie z wyrokiem Trybunału w sprawie Tupikas „przez pojęcie »rozprawy, w wyniku której wydano orzeczenie«" w kontekście postępowania, które obejmowało kilka instancji, „należy rozumieć instancję postępowania, która zakończyła się wydaniem ostatniego [orzeczenia], o ile dany sąd prawomocnie rozstrzygnął co do winy danej osoby […] po zbadaniu pod względem faktycznym i prawnym dowodów obciążających i odciążających […]".

15 Idem, pkt 83.

16 Fakultatywnego na podstawie art. 4a decyzji ramowej 2002/584.

17 Wyrok z dnia 26 lutego 2013 r. (C-399/11, EU:C:2013:107).

18 Punkt 2 sentencji stanowi, że „[a]rtykuł 4a ust. 1 […] jest zgodny z wymogami wynikającymi z art. 47 i art. 48 ust. 2 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej".

wykonujące nakaz państwo członkowskie może zezwolić w ramach przysługujących mu uprawnień dyskrecjonalnych, gdy przesłanki zastosowania wyjątków, o których mowa w art. 4a ust. 1 lit. a)–d) decyzji ramowej 2002/584, nie są spełnione. Wynika to również dość jasno ze szczegółowej analizy przeprowadzonej przez Trybunał w pkt 47–54 tego wyroku.

40. Gdyby sąd odsyłający miał uznać, że jeden z wyjątków przewidzianych w art. 4a ust. 1 lit. a)–d) decyzji ramowej 2002/584 znajduje zastosowanie, to jest, że w postępowaniach, które stanowiły podstawę wydania europejskich nakazów aresztowania, dochowano gwarancji procesowych, o których mowa w którymś z tych wyjątków, zawarte w wyroku Melloni stwierdzenie, że „artykuł 4a ust. 1 jest zgodny z wymogami wynikającymi z art. 47 i art. 48 ust. 2 karty", znalazłoby zastosowanie. Wówczas wynikałby z tego wniosek, że nie naruszono przysługującego TR prawa podstawowego do rzetelnego procesu sądowego, w tym prawa do bycia obecnym na rozprawie.

41. Jak wskazano w pkt 36 i 37 niniejszej opinii, jest możliwe, że jeden z wyjątków, o których mowa w art. 4a ust. 1 lit. a) lub b), mógłby znajdować zastosowanie (choć nie jest to w żadnym razie całkowicie jasne). Ponieważ sąd odsyłający oparł swoje pytanie na założeniu, zgodnie z którym do wykonania rozpatrywanych europejskich nakazów aresztowania znajdują zastosowanie podstawy fakultatywnej odmowy wykonania nakazu, będę kontynuował analizę w oparciu o to założenie.

5. Wyjątkowe przypadki, w których Trybunał uznał możliwość „umorzenia przez wykonujący nakaz organ sądowy postępowania w przedmiocie przekazania, wprowadzonego decyzją ramową 2002/584"

42. W ograniczonej liczbie spraw dotyczących naruszeń praw podstawowych zainteresowanych osób Trybunał uznał, „pod pewnymi warunkami, możliwość umorzenia przez wykonujący nakaz organ sądowy postępowania w przedmiocie przekazania, wprowadzonego decyzją ramową 2002/584" [19].

43. Trybunał znalazł podstawę dla tego wyjątkowego odstępstwa od zasad decyzji ramowej 2002/584 w przepisie art. 1 ust. 3 tej decyzji ramowej, który stanowi, że decyzja ta „nie skutkuje modyfikacją [nie prowadzi do zmiany] obowiązku poszanowania praw podstawowych i podstawowych zasad prawa zawartych w art. 6 [UE]". Trybunał uznał również w swoim orzecznictwie, że zasady wzajemnego uznawania i wzajemnego zaufania mogą być ograniczane w wyjątkowych okolicznościach [20].

44. Trybunał zauważył jednak, że jak stanowi motyw 10 decyzji ramowej 2002/584, wykonanie mechanizmu europejskiego nakazu aresztowania można zawiesić jedynie w wypadku poważnego i trwałego naruszenia przez państwo członkowskie wartości, o których mowa w art. 2 TUE, i zgodnie z procedurą przewidzianą w art. 7 TUE [21].

45. Na tej podstawie Trybunał określił pewne standardy kontroli, jaką musi przeprowadzić wykonujący nakaz organ sądowy, gdy ma do czynienia z niebezpieczeństwem naruszenia praw podstawowych zainteresowanej osoby przez wydające nakaz państwo członkowskie w przypadku jej wydania. W kontekście potencjalnego naruszenia przez wydające nakaz państwo członkowskie zakazu nieludzkiego lub poniżającego traktowania, o którym mowa w art. 4 karty, standardy te wymagają, aby wykonujący nakaz organ sądowy dokonał bliższych ustaleń, gdy istnieją „obiektywne, wiarygodne, dokładne i należycie zaktualizowane dane" świadczące o istnieniu nieprawidłowości, a następnie sprawdził „w sposób konkretny i dokładny, czy istnieją poważne i sprawdzone podstawy, aby uznać",

19 Wyroki: z dnia 5 kwietnia 2016 r., Aranyosi i Căldăraru (C-404/15 i C-659/15 PPU, EU:C:2016:198); z dnia 25 lipca 2018 r., Minister for Justice and Equality (Nieprawidłowości w systemie sądownictwa) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, pkt 44); z dnia 25 lipca 2018 r., Generalstaatsanwaltschaft (Warunki pozbawienia wolności na Węgrzech) (C-220/18 PPU, EU:C:2018:589, pkt 57). Zobacz także opinia rzecznika generalnego M. Camposa Sáncheza-Bordony w sprawie Openbaar Ministerie (Niezależność wydającego nakaz organu sądowego) (C-354/20 PPU i C-412/20 PPU, EU:C:2020:925, pkt 39, 40, 44).

20 Zobacz podobnie opinia 2/13 (Przystąpienie Unii do EKPC) z dnia 18 grudnia 2014 r. (EU:C:2014:2454, pkt 191 i przytoczone tam orzecznictwo).

21 Wyroki: z dnia 5 kwietnia 2016 r., Aranyosi i Căldăraru (C-404/15 i C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, pkt 81); z dnia 25 lipca 2018 r., Minister for Justice and Equality (Nieprawidłowości w systemie sądownictwa) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, pkt 70).

że dana osoba będzie narażona na *rzeczywiste niebezpieczeństwo* naruszenia tego prawa podstawowego [22]. W takim przypadku wykonujący nakaz organ sądowy powinien „wystąpić o przekazanie informacji uzupełniających" do wydającego nakaz organu sądowego i odroczyć podjęcie decyzji o przekazaniu do czasu uzyskania „informacji uzupełniających umożliwiających mu wykluczenie istnienia takiego niebezpieczeństwa". Jeśli nie można wykluczyć istnienia wskazanego niebezpieczeństwa w rozsądnym terminie, wykonujący nakaz organ sądowy powinien zdecydować, „czy należy umorzyć procedurę przekazywania" [23].

46. Ustalenia niebezpieczeństwa naruszenia prawa podstawowego należy dokonywać indywidualnie w każdym przypadku. W kontekście ewentualnego naruszenia zakazu nieludzkiego lub poniżającego traktowania Trybunał orzekł w wyroku Generalstaatsanwaltschaft, że należy w tym celu ocenić „jedynie warunk[i] pozbawienia wolności w zakładach penitencjarnych, w których […] [zainteresowana osoba] zostanie prawdopodobnie osadzona", oraz „jedynie konkretne i dokładne warunki pozbawienia wolności zainteresowanej osoby, które mają znaczenie dla ustalenia, czy osoba ta będzie narażona na rzeczywiste niebezpieczeństwo nieludzkiego lub poniżającego traktowania" [24].

47. W kontekście ewentualnego naruszenia prawa do rzetelnego procesu sądowego Trybunał zastosował w istocie w wyroku Minister for Justice and Equality [25] ten sam standard co w sprawie Aranyosi i Căldăraru [26], stwierdzając najpierw, że rzeczywiste ryzyko naruszenia prawa podstawowego do niezawisłego sądu, a tym samym „istotnej treści prawa podstawowego do rzetelnego procesu" zagwarantowanego w art. 47 akapit drugi karty, podobnie jak rzeczywiste ryzyko naruszenia art. 4 karty, mogłoby pozwolić wykonującemu nakaz organowi sądowemu, w drodze wyjątku, wstrzymać się od wykonania europejskiego nakazu aresztowania na podstawie art. 1 ust. 3 decyzji ramowej 2002/584 [27].

48. Wspólne elementy tego orzecznictwa to zatem, po pierwsze, istnienie zewnętrznych „danych" czy też „informacji" – które muszą być „obiektywne, wiarygodne, dokładne i należycie zaktualizowane" i które w sprawach dotyczących art. 4 karty obejmowały wyroki wydane przez ETPC, a w sprawie dotyczącej art. 47 akapit drugi karty uzasadniony wniosek Komisji [28] – które muszą świadczyć o „nieprawidłowościach" mogących być źródłem rzeczywistego niebezpieczeństwa naruszenia danego prawa podstawowego, a po drugie, indywidualne ustalenie, że zainteresowana osoba w przypadku jej wydania może być narażona na rzeczywiste niebezpieczeństwo naruszenia prawa podstawowego w oparciu o indywidualne okoliczności dotyczące tej osoby.

22 Wyroki: z dnia 5 kwietnia 2016 r., Aranyosi i Căldăraru (C-404/15 i C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, sentencja, pkt 104), dotyczący naruszenia art. 4 karty wskutek nieludzkiego lub poniżającego traktowania ze względu na warunki panujące w rumuńskich i węgierskich więzieniach; z dnia 25 lipca 2018 r., Generalstaatsanwaltschaft (Warunki pozbawienia wolności na Węgrzech) (C-220/18 PPU, EU:C:2018:589, pkt 60, 62).

23 Wyrok z dnia 5 kwietnia 2016 r., Aranyosi i Căldăraru (C-404/15 i C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, sentencja, pkt 104).

24 Wyrok z dnia 25 lipca 2018 r., Generalstaatsanwaltschaft (Warunki pozbawienia wolności na Węgrzech) (C-220/18 PPU, EU:C:2018:589, tiret drugie i trzecie sentencji).

25 Wyrok z dnia 25 lipca 2018 r., Minister for Justice and Equality (Nieprawidłowości w systemie sądownictwa) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586).

26 Standard wyrażony w wyroku Minister for Justice and Equality wymaga „obiektywnych, wiarygodnych, dokładnych i należycie zaktualizowanych informacji", podczas gdy standard wyrażony w wyroku Aranyosi i Căldăraru wymaga „danych" zgodnych z tym standardem. Dane wskazujące na naruszenie prawa podstawowego w sprawie Aranyosi i Căldăraru były bardziej przekonujące niż w sprawie Minister for Justice and Equality, ponieważ w tej pierwszej sprawie były to wyroki ETPC, w których stwierdzono naruszenie art. 3 EKPC, a w tej drugiej był to uzasadniony wniosek Komisji, w którym stwierdzono naruszenie niezawisłości władzy sądowniczej w Polsce.

27 Zobacz szczegółowa analiza w pkt 47–59 wyroku z dnia 25 lipca 2018 r., Minister for Justice and Equality (Nieprawidłowości w systemie sądownictwa) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586).

28 Uzasadniony wniosek Komisji z dnia 20 grudnia 2017 r., przedstawiony zgodnie z art. 7 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, dotyczący praworządności w Polsce [COM(2017) 835 final].

C. W przedmiocie treści prawa podstawowego do obecności na rozprawie, zagwarantowanego w art. 47 akapit drugi karty i art. 6 ust. 1 EKPC

49. Artykuł 47 karty nosi tytuł „Prawo do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu". Jego akapit drugi stanowi, że „każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony uprzednio na mocy ustawy". Wyjaśnienia dotyczące karty praw podstawowych [29] wskazują, że art. 47 akapit drugi karty odpowiada art. 6 ust. 1 EKPC, odnoszącemu się do prawa do rzetelnego procesu sądowego [30]. Artykuł 52 karty, zatytułowany „Zakres i wykładnia praw i zasad", stanowi w ust. 3, że „w zakresie, w jakim niniejsza karta zawiera prawa, które odpowiadają prawom zagwarantowanym w [EKPC], ich znaczenie i zakres są takie same jak praw przyznanych przez tę konwencję. Niniejsze postanowienie nie stanowi przeszkody, aby prawo Unii przyznawało szerszą ochronę".

50. Prawo do obecności na rozprawie stanowi istotny element prawa podstawowego do rzetelnego procesu sądowego. Trybunał i ETPC jednolicie orzekały jednak, że oskarżony może zrezygnować z prawa do obecności na rozprawie w sposób wyraźny lub milczący poprzez swoje zachowanie [31], na przykład gdy dana osoba próbuje uniknąć wymiaru sprawiedliwości. Jak stwierdził ETPC, „do odmowy ochrony prawnej […] dochodzi wtedy, gdy skazany in absentia nie może doprowadzić do tego, by sąd, po jego wysłuchaniu, ponownie orzekł w przedmiocie faktycznej i prawnej zasadności oskarżenia, jeżeli nie zostało wykazane, że oskarżony *zrezygnował z prawa do stawiennictwa i obrony* […] lub *zamiarem jego było uniknięcie wymiaru sprawiedliwości*" [32].

51. ETPC stwierdził ponadto, że jeżeli skazanemu wyrokiem zaocznym nie doręczono urzędowego zawiadomienia, nasuwa się pytanie, czy można uznać, że miał on wystarczającą wiedzę o ściganiu i postępowaniu karnym, aby móc podjąć decyzję o rezygnacji z prawa do stawiennictwa w sądzie lub o uniknięciu wymiaru sprawiedliwości, i stwierdził, że „pewne ustalone okoliczności faktyczne mogą jednoznacznie wskazywać na to, że oskarżony wiedział o istnieniu toczącego się przeciwko niemu postępowania karnego, a także o charakterze i przyczynie oskarżenia, oraz nie ma zamiaru uczestniczyć w rozprawie lub chce uciec przed ściganiem" [33].

52. To orzecznictwo ETPC dotyczy jednak spraw w postępowaniu w pierwszej instancji. Jeśli chodzi o postępowania odwoławcze, ochrona prawa do obecności na rozprawie jest znacznie bardziej ograniczona. W szczególności w orzecznictwie ETPC rozróżnia się przypadki, w których postępowanie odwoławcze dotyczy jedynie kwestii prawnych, oraz sprawy, w których sąd odwoławczy może badać zarówno okoliczności faktyczne, jak i zagadnienia prawne oraz dokonywać w pełnym zakresie oceny kwestii winy lub jej braku. W pierwszym przypadku wymogi art. 6 EKPC mogą zostać spełnione,

29 Dz.U. 2007, C 303, s. 17.

30 Zobacz podobnie również wyrok z dnia 25 lipca 2018 r., Minister for Justice and Equality (Nieprawidłowości w systemie sądownictwa) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, pkt 33) oraz pkt 48 mojej opinii w tej sprawie.

31 Zobacz wyroki: z dnia 26 lutego 2013 r., Melloni (C-399/11, EU:C:2013:107, pkt 49); z dnia 13 lutego 2020 r., Spetsializirana prokuratura (C-688/18, EU:C:2020:94, pkt 37); wyrok ETPC z dnia 1 marca 2006 r. w sprawie Sejdovic przeciwko Włochom, CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 86 („ani litera, ani duch art. 6 EKPC nie uniemożliwiają dobrowolnego zrzeczenia się przez daną osobę, wyraźnie lub w sposób dorozumiany, gwarancji rzetelnego procesu"); zob. także podobnie wyrok ETPC z dnia 30 listopada 2000 r. w sprawie Kwiatkowska przeciwko Włochom, CE:ECHR:2000:1130DEC005286899.

32 Wyrok ETPC z dnia 1 marca 2006 r. w sprawie Sejdovic przeciwko Włochom, CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 82 (podkreślenie moje).

33 Wyrok ETPC z dnia 1 marca 2006 r. w sprawie Sejdovic przeciwko Włochom, CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, §§ 98, 99. W wyroku ETPC z dnia 26 stycznia 2017 r. w sprawie Lena Atanasova przeciwko Bułgarii, CE:ECHR:2017:0126JUD005200907, § 52, ETPC stwierdził, że oskarżona zrzekła się prawa do obecności na rozprawie, gwarantowanego przez art. 6 ust. 1 EKPC, w sytuacji, w której poinformowano ją w prawidłowy sposób o toczącym się postępowaniu karnym i postawionych jej zarzutach, potwierdziła ona okoliczności faktyczne i zadeklarowała gotowość do negocjowania treści wyroku skazującego, a następnie wyprowadziła się spod adresu, który wcześniej wskazała organom, nie informując o zmianie adresu, a organy podjęły uzasadnione wysiłki, aby zapewnić jej obecność na rozprawie.

nawet jeżeli wnoszący środek odwoławczy nie ma możliwości, aby złożyć wyjaśnienia osobiście, pod warunkiem że w pierwszej instancji odbyła się rozprawa jawna [34]. W tym drugim przypadku, a zwłaszcza gdy zwrócono się do sądu odwoławczego o zaostrzenie kary, bardziej prawdopodobne jest to, że obecność oskarżonego okaże się niezbędna [35].

53. Okoliczności faktyczne opisane w postanowieniu odsyłającym nie obejmują szczegółowych informacji o charakterze postępowań odwoławczych w sprawach dotyczących TR. W związku z tym nie wiadomo, według jakiego standardu należy oceniać jego prawo do obecności w ramach tych postępowań oraz odpowiedniość podjętych przez organy rumuńskie starań o doręczenie mu wezwania w tych postępowaniach odwoławczych w odniesieniu do przysługującego TR prawa podstawowego do obecności na rozprawie, zagwarantowanego na mocy art. 47 akapit drugi karty oraz art. 6 ust. 1 EKPC.

54. Okoliczności faktyczne przedstawione w postanowieniu odsyłającym wyraźnie przemawiają jednak za wnioskiem sądu odsyłającego, zgodnie z którym TR celowo uciekł przed postępowaniami karnymi, zarówno w odniesieniu do postępowań w pierwszej instancji, jak i postępowań odwoławczych, unikając zatrzymania. Wydaje się również, że TR wiedział o istnieniu toczącego się przeciwko niemu postępowania karnego, a także o charakterze i przyczynie oskarżenia. Na podstawie tego wniosku, którego potwierdzenie należy do sądu odsyłającego, przysługujące TR prawo podstawowe do obecności na rozprawie, zagwarantowane w art. 47 akapit drugi karty, nie byłoby naruszone ze względu na wydanie zaocznego wyroku skazującego, utrzymanego w mocy w postępowaniu odwoławczym, a następnie odmowę zagwarantowania wznowienia postępowania przez wydające nakaz państwo członkowskie.

55. Ponieważ w świetle okoliczności faktycznych przedstawionych w postanowieniu odsyłającym wydaje się, że nie naruszono żadnego prawa podstawowego, nie pojawia się problem związany z tym, czy wykonujący nakaz organ sądowy może „umorzyć postępowanie w przedmiocie przekazania" zgodnie z orzecznictwem Trybunału w sprawach Aranyosi i Căldăraru, Generalstaatsanwaltschaft oraz Minister for Justice and Equality.

56. Pozostaje jednak dokonanie oceny, czy przyznana w dyrektywie 2016/343 ochrona wykraczająca poza ochronę zagwarantowaną w art. 47 akapit drugi karty i art. 6 ust. 1 EKPC ogranicza uprawnienia dyskrecjonalne wykonującego nakaz państwa członkowskiego w odniesieniu do korzystania z podstaw fakultatywnej odmowy wykonania nakazu na podstawie art. 4a decyzji ramowej 2002/584.

D. W przedmiocie statusu dodatkowych gwarancji dotyczących prawa do obecności na rozprawie przewidzianych w dyrektywie 2016/343

57. Zgodnie z motywem 9 dyrektywy 2016/343 jej celem jest w szczególności wzmocnienie prawa do rzetelnego procesu sądowego przez ustanowienie wspólnych norm minimalnych dotyczących między innymi prawa do obecności na rozprawie. Dzięki ustanowieniu wspólnych norm minimalnych dotyczących ochrony praw procesowych podejrzanych i oskarżonych dyrektywa ta zmierza do zwiększenia wzajemnego zaufania państw członkowskich do ich systemów wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, przyczyniając się tym samym do ułatwienia wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych [36].

58. Ze struktury dyrektywy 2016/343 i środków naprawczych, które ta dyrektywa przewiduje, jasno wynika, że w zakresie prawa do obecności na rozprawie jest ona skierowana do państwa członkowskiego, w którym odbywa lub odbyła się rozprawa. Jedynie to państwo członkowskie może przyznać środek naprawczy wyszczególniony w art. 9 – prawo do wznowienia postępowania.

34 Wyrok ETPC z dnia 22 lutego 1984 r. w sprawie Sutter przeciwko Szwajcarii, CE:ECHR:1984:0222JUD000820978, § 30.

35 Wyrok ETPC z dnia 6 lipca 2004 r. w sprawie Dondarini przeciwko San Marino, CE:ECHR:2004:0706JUD005054599, § 27.

36 Motyw 10 dyrektywy 2016/343.

59. Natomiast art. 4a decyzji ramowej 2002/584, zgodnie z logiką, jest skierowany do państw członkowskich *innych niż* te, w których miała miejsce rozprawa i zainteresowana osoba została skazana. Tylko te państwa członkowskie mogą wydać zainteresowaną osobę państwu członkowskiemu, w którym została ona skazana.

60. Decyzja ramowa 2002/584 i dyrektywa 2016/343 mają nie tylko innych adresatów, ale też regulują inne kwestie.

61. Jak wskazał sąd odsyłający, rzeczywisty zakres przedmiotowy dyrektywy 2016/343, mający znaczenie w niniejszej sprawie, ogranicza się do minimalnych wymogów dotyczących postępowań toczących się pod nieobecność oskarżonego w państwach członkowskich. Rozszerzenie zakresu dyrektywy 2016/343 o postępowania w przedmiocie ekstradycji lub wydania wymagałoby uzasadnienia. Przestrzeganie minimalnych wymogów mających zastosowanie do postępowań krajowych nie podlega badaniu w ramach postępowań w przedmiocie ekstradycji lub wydania mających miejsce w innym państwie członkowskim: takie postępowanie często ma miejsce pod presją czasową nierozerwalnie związaną z ewentualnym aresztem danej osoby i w naturalnych granicach możliwości wykonującego nakaz organu sądowego w zakresie kontrolowania zgodności przepisów innego porządku prawnego, często sporządzonych w języku obcym, z właściwymi standardami prawa Unii. Kontrola taka wykraczałaby poza zakres postępowania w przedmiocie ekstradycji, a także byłaby sprzeczna z zasadą wzajemnego uznawania, która stanowi kamień węgielny współpracy sądowej. Przepisy dotyczące ekstradycji muszą zatem bezwzględnie pozostać objęte jedynie badaniem o charakterze wybiórczym.

62. Jak wskazano w postanowieniu odsyłającym, zastosowanie dyrektywy 2016/343 w sposób ograniczający uprawnienia dyskrecjonalne wykonującego nakaz państwa członkowskiego w ramach wykonywana art. 4a decyzji ramowej 2002/584 również nie znajduje oparcia w genezie tej dyrektywy. Jak wskazuje sąd odsyłający w postanowieniu odsyłającym, z protokołu z posiedzenia Komitetu Koordynacyjnego w dziedzinie Współpracy Policji i Wymiarów Sprawiedliwości w Sprawach Karnych (zob. dokument Rady 12955/14 z dnia 9 września 2014 r., s. 2 i nast.) wynika, że Komisja opowiedziała się za harmonizacją wymogów dyrektywy 2016/343 i prawa z zakresu ekstradycji w postaci art. 4a decyzji ramowej 2002/584, ponieważ bez względu na odmienność dziedzin podlegających każdemu z tych uregulowań chodzi o ustanowienie minimalnych wymogów dotyczących krajowego postępowania karnego na terytorium Unii i w związku z tym wspomniane uregulowania są ze sobą nierozerwalnie związane:

„Zdaniem Komisji zasady mające zastosowanie w przypadku nieobecności danej osoby na rozprawie są nierozerwalnie związane z prawem tej osoby do obecności na rozprawie. Prawo to i kryteria mające zastosowanie do sądzenia podejrzanych lub oskarżonych pod ich nieobecność to dwie strony tego samego medalu” (s. 3).

63. Komisja nie zdołała jednak przeforsować swojego stanowiska, ponieważ przedstawiciele państw członkowskich wskazali na różne obszary i cele regulacji, w związku z czym jednomyślnie odrzucili rozszerzenie projektu dyrektywy na prawo dotyczące ekstradycji:

„Przypomniano, że decyzja ramowa została przyjęta w innym kontekście prawnym (przy głosowaniu w sposób jednomyślny) i że realizuje inny cel niż obecny projekt dyrektywy (wzajemne uznawanie versus ustanowienie minimalnych standardów). Przeniesienie tekstu decyzji ramowej do projektu dyrektywy nie byłoby zatem pożądane” (s. 2).

64. Należy zauważyć, że określone przez Trybunał i ETPC prawo *podstawowe* do obecności na rozprawie zgodnie z art. 47 akapit drugi karty i art. 6 ust. 1 EKPC ma znacznie węższy zakres niż prawo do obecności na rozprawie wynikające z art. 8 dyrektywy 2016/343. Umorzenie postępowania w przedmiocie przekazania przez wykonujący nakaz organ sądowy może być uzasadnione jedynie ryzykiem naruszenia węższego prawa podstawowego do obecności na rozprawie, nie zaś ryzykiem naruszenia przewidzianego dyrektywą szerszego zakresu tego prawa.

65. O ile naruszenie prawa podstawowego do rzetelnego procesu sądowego, w tym naruszenie prawa podstawowego do obecności na rozprawie zgodnie z jego wykładnią dokonaną przez ETPC, może uzasadniać „umorzenie postępowania w przedmiocie przekazania", o tyle ryzyko czy nawet wiedza, że inne państwo członkowskie może nie przestrzegać w pełni dyrektywy 2016/343 w każdym aspekcie, same w sobie nie uzasadniają moim zdaniem umorzenia postępowania w przedmiocie przekazania. W tym względzie należy przypomnieć utrwalone orzecznictwo Trybunału, z którego wynika, że ograniczenia zasady wzajemnego zaufania powinny być interpretowane w sposób ścisły [37].

66. Uważam, że w razie gdy wykonujące nakaz państwo członkowskie dysponuje uprawnieniami dyskrecjonalnymi na podstawie art. 4a decyzji ramowej 2002/584, taki znany lub potencjalny brak przestrzegania jakiejś dyrektywy przez wydające nakaz państwo członkowskie również nie ogranicza w świetle prawa Unii zakresu uprawnień dyskrecjonalnych przysługujących wykonującemu nakaz państwu członkowskiemu w odniesieniu do wykonania europejskiego nakazu aresztowania.

67. Środkiem naprawczym, który przysługuje zainteresowanej osobie, jeżeli naruszono jej prawo do obecności na rozprawie w świetle dyrektywy 2016/343 w sposób, który nie stanowi również naruszenia prawa podstawowego do rzetelnego procesu sądowego, zagwarantowanego w art. 47 akapit drugi karty, jest wznowienie postępowania w państwie członkowskim, w którym osoba ta została zaocznie skazana. Jest to środek naprawczy przewidziany w art. 9 dyrektywy 2016/343.

68. Nie oznacza to, że wykonujące nakaz państwo członkowskie nie może – jeśli zechce – wziąć pod uwagę, czy osobom skazanym zaocznie zapewnia się w wydającym nakaz państwie członkowskim wszystkie prawa, które przysługują im na mocy dyrektywy 2016/343. Oznacza to po prostu, że wobec braku naruszenia prawa *podstawowego* chronionego na mocy dyrektywy 2016/343 uwzględnienie takiej kwestii wchodzi w zakres uprawnień dyskrecjonalnych tego państwa członkowskiego.

IV. Wnioski

69. W świetle całości powyższych rozważań uważam, że na pytanie przedstawione przez Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg (wyższy sąd krajowy w Hamburgu) Trybunał powinien odpowiedzieć w następujący sposób:

W braku rzeczywistego ryzyka naruszenia prawa podstawowego do rzetelnego procesu sądowego art. 8 i 9 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym nie ograniczają uprawnień dyskrecjonalnych wykonującego nakaz państwa członkowskiego w zakresie wykonywania przepisów dotyczących fakultatywnej odmowy wykonania europejskiego nakazu aresztowania zgodnie z art. 4a decyzji ramowej Rady 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi, zmienionej decyzją ramową Rady 2009/299/WSiSW z dnia 26 lutego 2009 r.

37 Zobacz w tym względzie moja opinia w sprawie Minister for Justice and Equality (Nieprawidłowości w systemie sądownictwa) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:517, pkt 73), a także wyrok z dnia 26 kwietnia 2018 r., Donnellan (C-34/17, EU:C:2018:282, pkt 50 i przytoczone tam orzecznictwo).